

RAFAŁ M. SOCHA

Polskie Towarzystwo Technologii i Mediów Edukacyjnych

Wikimedia w edukacji

ABSTRACT. Wikimedia in education. Today's Internet is Web 2.0. A web browser now allows the user to create new content, add comments, create blogs, work on joint projects. One type of Web 2.0 is Wikipedia and its sister projects which can be called wikimedia - media that are based on the wiki mechanism. The article is an attempt to answer questions: How can you use Wikipedia in education? Do students only consume its contents? What's a WikiProject? How to implement school and academic projects in this environment?

Pojawienie się w Internecie serwisów określanych mianem Web 2.0, które bezpośrednio w przeglądarkach internetowych pozwalają tworzyć nowe treści, dodawać komentarze, tworzyć blogi, pracować nad wspólnymi projektami, było krokiem milowym w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Jednym z takich środowisk jest Wikipedia oraz jej siostrzane projekty, które można określić mianem wikimediów, czyli mediów opartych na mechanizmie wiki.

Wikiświat

Wikipedia to wielojęzyczny projekt internetowej encyklopedii działającej na zasadzie otwartej treści publikowanej w taki sposób, aby korzystanie z niej było w jak najmniejszym stopniu ograniczone. Jest jedną z najczęściej odwiedzanych stron internetowych na świecie. Według rankingu

Google plasuje się na szóstej pozycji, a jeżeli chodzi o strony, które nie zawierają reklam – na pierwszej (Google, 2011). Jej wykorzystanie w edukacji ma dużą grupę zwolenników, ale również krytyków. Z Wikipedii korzystają uczniowie, studenci, nauczyciele, a nawet głowy państw.

Jej funkcjonowanie oparte jest na oprogramowaniu wiki wywodzącym się z koncepcji WikiWikiWeb, umożliwiającej każdemu użytkownikowi odwiedzającemu stronę jej edycję oraz aktualizację treści w czasie rzeczywistym. Słowo Wikipedia jest neologizmem powstałym w wyniku połączenia wyrazów wiki i encyklopedia. Wikipedia powstała w roku 2001 jako projekt pomocniczy pisanej przez ekspertów i aktualnie już nieistniejącej Nupedii. Ma prawie 300 wersji językowych – największa jest wersja angielska, która liczy ponad 4 mln haseł. Na szóstym miejscu jest wersja polska, zbliżająca się do miliona artykułów (2012). Nad całością opiekę sprawuje organizacja non profit Wikimedia Foundation Inc.

Prócz Wikipedii uruchomionych zostało kilka siostrzanych projektów. Należą do nich m.in.:

1. Wikimedia Commons – centralne repozytorium mediów zawierające: grafiki, pliki wideo, muzykę, teksty mówione, pozwalające łatwo wykorzystać je we wszystkich pozostałych projektach.

2. Wikisource (polska nazwa: Wikiźródła) – wielojęzyczny projekt stanowiący archiwum tekstów, które można rozpowszechniać jako darmowe i otwarte.

3. Wikibooks – celem projektu jest stworzenie zbioru wolnych książek elektronicznych; publikowane materiały mają ułatwiać kształcenie się uczniów i studentów oraz być pomocą dla nauczycieli.

4. Wiktionary (polska nazwa: Wikisłownik) – projekt ma na celu stworzenie darmowych słowników dla każdego języka; gromadzi także: tezaury, rymy, tłumaczenia, pliki audio przedstawiające sposób wymawiania słów, etymologie i cytaty.

5. Wikiquote (polska nazwa: Wikicytaty) – to zbiór cytatów znanych osób z książek, przemówień, filmów lub innych materiałów, zawiera również mnemoniki, przysłowia i slogany.

6. Wikinews – celem projektu jest dostarczanie aktualnych wiadomości w rozległym zakresie tematycznym.

7. Wikispecies – projekt, którego zadaniem jest stworzenie wielojęzycznego katalogu gatunków biologicznych (zwierząt, roślin, grzybów, bakterii, archeonów, pierwotniaków).

8. Wikiversity – powstał w celu udostępniania materiałów naukowych, koncentruje się na „nauce poprzez działania praktyczne” i „nauce poprzez eksperymenty”.

9. Meta-Wiki – serwis mający wspomagać i koordynować projekty należące do Fundacji Wikimedia.

Można wskazać dwa obszary zastosowania wikimediów w edukacji. Pierwszym z nich jest wykorzystanie wikimediów przez uczniów w celach edukacyjnych (uczniowie jako konsumenci, charakter pasywny), jako narzędzie poznawcze, do budowania własnych struktur wiedzy oraz realizacji stawianych przed nimi zadań. Drugim obszarem jest udział uczniów w powstawaniu wikimediów (uczniowie jako twórcy, charakter aktywny) poprzez dostarczanie przez nich treści, z których mogą skorzystać inne osoby.

Z badań własnych, przeprowadzonych na grupie 520 uczniów szkół ponadgimnazjalnych, wynika, że prawie wszyscy w celach edukacyjnych korzystają z Wikipedii (99,8%). Równie duża grupa pobierała z niej chociaż raz materiały graficzne lub inne multimedia potrzebne w kształceniu (98,8%). Natomiast na pytanie, ile osób chociaż raz edytowało Wikipedię, twierdząco odpowiedziało niespełna 6% ankietowanych. Młodzi ludzie są przede wszystkim konsumentami informacji zawartych w Wikipedii, rzadziej jej twórcami. Taki stan można uznać za normę w odniesieniu do świata twórców i świata odbiorców poza Internetem. Można jednak pokusić się o wskazanie form pracy, jak również obszarów tematycznych, które pozwolą wszechstronnie zaktywizować ich działalność twórczą.

Projekt edukacyjny

Jako znaczący we współczesnej edukacji postrzega się projekt edukacyjny i pracę metodą projektów. Został on wdrożony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej jako obowiązkowy element działań na III etapie edukacyjnym – uczniowie gimnazjów są zobligowani do wzięcia udziału w realizacji takiego projektu, jego realizacja jest również potwierdzana na świadectwie szkolnym (rozporządzenie MEN, 2010). Prawo oświatowe definiuje projekt edukacyjny jako zespołowe, planowane działanie uczniów mające na celu rozwiązanie konkretnego problemu z zastosowaniem różnorodnych metod. Jeżeli chodzi o zakres tematyczny projektu edukacyjnego, może on dotyczyć wybranych treści nauczania określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów lub wykraczać poza te treści. Realizacja projektu odbywa się w grupie, a jego rezultaty winny być prezentowane publicznie.

Bez wątplenia projekt edukacyjny można również stosować na kolejnym – IV etapie edukacyjnym w szkołach ponadgimnazjalnych oraz na niektórych zajęciach w ramach studiów wyższych. Projekt edukacyjny powinien dostarczać nowej wiedzy, najlepiej z wielu dyscyplin, kształtować nowe umiejętności, tworzyć pozytywne relacje z innymi ludźmi.

Wikiprojekty

Rolę projektu edukacyjnego może pełnić wikiprojekt – przedsięwzięcie w ramach Wikipedii, które ma na celu rozbudowę, systematyzację oraz poprawę jakości pewnego zakresu informacji (Socha, 2010). Na stronie internetowej wikiprojektu nie umieszcza się treści haseł encyklopedycznych, natomiast opracowuje się zadania, jakimi dany projekt ma się zajmować. Wikiprojekty gromadzą i koordynują działania zainteresowanych wikipedystów, stanowią platformę współpracy i wsparcia. Na potrzeby projektu edukacyjnego można również wykorzystać szablony specjalnie dedykowane projektom szkolnym i akademickim (Wikipedia, *Projekty szkolne i akademickie*).

Tego typu projekty realizowano w obcojęzycznych Wikipediach, szczególnie w wersji angielskiej, gdzie ich liczba wyniosła ponad 200. Większość z nich prowadzona była przez uczelnie (m.in.: Imperial College w Londynie, Princeton University czy Yale University; Wikipedia, *School and university projects*). W polskiej Wikipedii odnotowano 17 takich projektów, w tym tylko trzy realizowane w roku 2012.

Przedmiotem projektu może być każda dziedzina wiedzy. Najbardziej interdyscyplinarny, jak również najbliższy uczniom, może być projekt dotyczący najbliższego otoczenia: miasta, gminy, powiatu – łączący w sobie tematykę z zakresu kilku przedmiotów szkolnych. Głównym celem realizacji projektu szkolnego – z perspektywy całej Wikipedii – jest wzbogacenie istniejących już artykułów z danego zakresu o nowe treści, jak również edycja nowych artykułów związanych w szczególności z: miejscami godnymi uwagi, zabytkami, historią, ludźmi. Ważnym działaniem jest również tworzenie zasobów dla obcojęzycznych wersji poprzez tłumaczenie artykułów dotyczących danego zakresu – przede wszystkim na język angielski i niemiecki, czyli języki obce, które najczęściej są nauczane w polskich szkołach. Następnym zadaniem stojącym przed uczestnikami projektu jest usystematyzowanie oraz właściwa kategoryzacja artykułów, czyli klasyfikowanie ich zawartości w taki sposób, aby łatwo było skorzystać z artykułów o zbliżonej tematyce treści.

Trzy podstawowe zasady dotyczące treści artykułów w Wikipedii to weryfikowalność treści, nieprzedstawianie twórczości własnej (z wyjątkiem obiektów graficznych) oraz neutralny punkt widzenia tworzonych artykułów. W celu umożliwienia sprawdzenia, czy zamieszczone materiały zostały wcześniej opublikowane przez wiarygodne źródła, wymagane jest podanie przez autorów notki bibliograficznej lub przypisów.

Kolejnymi celami wikiprojektu może być powiększenie galerii zdjęć na Wikimedia Commons oraz ilustrowanie artykułów, odnajdywanie i popra-

wa błędów językowych, stylistycznych i innych, a także praca nad: czytelnością, dostępnością, estetyką i formą artykułów. Celami realizacji projektu szkolnego lub akademickiego z perspektywy kompetencji kształtowanych u ucznia czy studenta jest nabycie przez niego umiejętności edycji w języku Wikitext, zbliżonym do języka HTML, powszechnie stosowanego do tworzenia stron internetowych. Ważnym celem jest dostarczenie wiedzy z zakresu prawa autorskiego oraz zasad udostępniania własnej twórczości na tak zwanych wolnych licencjach. Twórczość w ramach wikimediów realizowana jest przede wszystkim na podstawie licencji CC-BY-SA 3.0. Tworząc artykuły czy zapisując zmiany, wyraża się nieodwołalną zgodę na udostępnianie wkładu w licencji Creative Commons: „Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach – wersja 3.0” oraz na licencji GNU Free Documentation License (Licencja Wolnej Dokumentacji). Uczniowie nabywają umiejętności wskazywania wiarygodnych źródeł, tworzenia bibliografii. Z zakresu grafiki komputerowej uczniowie mogą nabyć umiejętności prawidłowego wykonywania zdjęć fotograficznych i tworzenia grafiki rastrowej, pracy w aplikacjach związanych z grafiką. Podobnie jest z tworzeniem grafiki wektorowej, która jest bardzo przydatna przy tworzeniu schematów czy planów. W odniesieniu do umiejętności z języka ojczystego, jak również z języków obcych, jest to kształtowanie umiejętności poprawnego redagowania tekstu, natomiast w odniesieniu do takich przedmiotów, jak geografia, historia czy biologia – nabycie wiedzy o geografii, historii i przyrodzie regionu.

Bardzo cenne jest kształtowanie umiejętności pracy grupowej przez wspólne edytowanie dokumentów z innymi wikipedystami, nie tylko uczniami czy studentami ze swojej grupy, ale również osobami spoza. Swoistym celem może być również kształtowanie dzielenia się posiadaną wiedzą jako wartością samą w sobie. Wiedza i umiejętności nabyte w trakcie realizacji wikiprojektu mogą być przydatne na egzaminie gimnazjalnym, egzaminie maturalnym oraz egzaminie potwierdzającym kwalifikacje zawodowe. W realizacji zadań nieodzowna jest pomoc nauczycieli, szczególnie nauczycieli: informatyki, historii, geografii, biologii, języka polskiego i języków obcych.

Działania związane z projektem mogą odbywać się w ramach zajęć lekcyjnych oraz zajęć pozalekcyjnych, a także indywidualnej pracy uczniów nad projektem w czasie wolnym. Zajęcia mogą przyjmować formę grupowej pracy przy komputerach, grupowych wycieczek w teren w celu pozyskania potrzebnych informacji i wykonania zdjęć obiektów, a także indywidualnych konsultacji z nauczycielami różnych przedmiotów. Interakcje uczeń-nauczyciel mogą być również realizowane za pośrednictwem Internetu poprzez istniejący w Wikipedii mechanizm dyskusji lub inne narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnej.

Wnioski

Wikipedia często postrzegana jest jako źródło informacji dla uczniów i studentów, zastępując im podręczniki szkolne czy skrypty akademickie. Pomimo swojego otwartego charakteru na przestrzeni 10 lat istnienia wykształciła mechanizmy kontroli treści poprzez: system logowania, autoryzacji treści, opiekę administratorów, mechanizmy weryfikacji i konieczności wskazywania źródeł. Niestety, nie gwarantuje to stuprocentowej poprawności tekstów, tak jak współczesne wydawnictwa drukowane również nie są w stanie zagwarantować braku błędów. Niezależnie od potencjalnych zagrożeń Wikipedia stanowi szansę w edukacji – nie tylko jako źródło wiedzy, ale wręcz jako miejsce twórczej działalności uczniów pozwalające im wykorzystać Web 2.0 zarówno dla własnej przyjemności, jak w przypadku większości portali społecznościowych, ale też dla innych ludzi chcących korzystać z informacji na wolnych licencjach.

Literatura

- Google: *The 1000 most-visited sites on the web. July 2011*, <<http://www.google.com/adplanner/static/top1000/>>, [dostęp: 15.07.2012].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.
- SOCHA R.M.: *Wikiprojekt powiat wrzesiński*, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikiprojekt:Powiat_wrzesi%C5%84ski>, [dostęp: 15.07.2012].
- Wikipedia: *Projekty szkolne i akademickie*, <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Projekty_szkolne_i_akademickie>, [dostęp: 15.07.2012].
- Wikipedia: *School and university projects*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:School_and_university_projects>, [dostęp: 15.07.2012].